

STOCKMANN, V. *Dejiny lesníctva na Slovensku: chronológia dejinných udalostí v oblasti ochrany lesa, vývoja štátnej správy lesného hospodárstva a vývoja štátnych organizácií lesného hospodárstva.*

Bratislava: Lesy Slovenskej republiky, 2016, 1022 s.

Při přípravě mé doktorské disertace, která bude pojednávat o vývoji vodního práva a právních vztahů spojených s vodou na území našeho státu, se v plném rozsahu potvrdila hypotéza, že problematika právní úpravy lesů je úzce spojena s otázkou vodního práva a zejména na právních vztahů spojených s vodou, jakými je např. voroplavba. V českých zemích je dokladem tohoto tvrzení kontinuální řada právních památek a právních předpisů. Ze starších například pokus Karla IV. o kodifikaci zemského práva z roku 1355, označovaný jako *Maiestas Carolina*.¹ Z novějších například rakouský lesní zákon z roku 1852, který rovněž obsahuje právní úpravu otázek spojených s voroplavbou. Zvláště v současnosti vystupuje do popředí úloha lesů a jejich funkce jako rezervoárů vody, tedy opět v souvislosti s vodoprávními vztahy. Proto jsem přivítal, když se mi dostala do rukou publikace týkající se vývoje lesnictví na Slovensku.

Publikace byla vydána u příležitosti 100. výročí vytvoření nové organizace státních lesů v Československé republice. Její reprezentativnost ještě umocňuje skutečnost, že kniha byla vytištěna na kvalitním křídovém papíře. Rozsah tohoto díla je úctyhodný – více než tisíc stran.

Autor publikace, Ing. Viliam Stockmann, CSc.,² se narodil v Bratislavě v roce 1942. Pochází z rodiny významných bratislavských kavárníků. Studoval na Lesnické technické škole v Banské Štiavnici. Po maturitě pracoval nejprve jako lesník. Poté studoval na Vysoké škole lesnické a dřevařské (VŠLD) ve Zvolenu. V letech 1967–1974 byl zaměstnán na ONV Dolný Kubín na odboru zemědělství, lesního a vodního hospodářství. Působil rovněž v Slovenském ústavu památkové péče a ochrany přírody v Bratislavě, kde setrval do roku 1993. V roce 1982 založil časopis *Chráněná území Slovenska*, jehož redaktorem byl až do roku 1994. V roce 1991 obhájil disertační práci na VŠLD ve Zvolenu. Od roku 1993 do roku 2004 pracoval jako vedoucí oddělení ochrany přírody na Ministerstvu životního prostředí Slovenské republiky. Po odchodu do penze se začal více věnovat lesnické historii. Je držitelem řady ocenění. Především je také autorem několika monografií

¹ Čl. LVII – O kládách, které se přepravují po vodě. K tomu viz: MAŠEK, R. – BLÁHOVÁ, M. (eds.). *Karel IV. Státnické dílo*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2003. 312 s.

² ČÍŽ, M. Významný lesnický historik VILIAM STOCKMANN oslavuje 75 rokov. *Vojenské lesy: Časopis zamestnancov Vojenských lesov a majetkov SR, š.p. Vojenské lesy a majetky SR, š.p.*, 2017, roč. XI, č. 4, 16–17.

a väčšieho množstva drobnějších príspevků.³ První autorovy príspevky pocházejí již z počátku 70. let 20. století. Zabývaly se nejen chráněnými rostlinami a živočichy⁴ ve vybraných lokalitách,⁵ chráněnými krajinnými oblastmi a národními parky,⁶ ale také dějinami odboje,⁷ dějinami lesnictví,⁸ dějinami ochrany přírody na Slovensku,⁹ památek¹⁰ a dějinami lesnického (a ostatního)¹¹ školství.¹² Viliam Stockmann je také spoluautorem řady průvodců po chráněných oblastech Slovenska.

V edici Patina vydal od roku 2007 (včetně těchto Dejin lesnictva na Slovensku) již celkem 13 titulů, které pojednávají především o historii lesnického školství na Slovensku, významných osobnostech slovenského lesnictví a o dějinách ochrany přírody

³ Například: STOCKMANN, V. 250. výročie narodenia Henricha Davida Wilckensa zakladateľa lesnickeho vysokého školstva v Uhorsku. In: *Zborník Múzea vo Svätom Antone*. Svätý Anton: Múzeum vo Svätom Antone, 2014, Vol. 21, s. 274–280.

STOCKMANN, V. Doc. Ing. Ján Madlen, DrSc. – zakladateľ Lesnickeho a drevárskeho múzea. In: *Zborník Múzea vo Svätom Antone*. Svätý Anton: Múzeum vo Svätom Antone, 2014, Vol. 21, s. 271–273.

⁴ STOCKMANN, V. *Chránené živočíchy Oravy*. 1. vyd. Dolný Kubín: ONV odbor kultúry, 1976. 65 s.

⁵ STOCKMANN, V. *Chránené rastliny Oravy*. 1. vyd. Dolný Kubín: Okresná pamiatková správa, 1974. 105 s.

⁶ Autor recenzované publikácie sa autorsky podílel na týchto kolektívnych prácich: DAROLA, J. et al. *Chránená krajinná oblasť Muránska planina*. 1. vyd. Liptovský Mikuláš: Ústredie štátnej ochrany prírody, 1983. JANOTA, D. – VALOŠČUK, I. – TESÁK, M. *Krásy a vzácnosti slovenskej prírody: (národné parky, chránené krajinné oblasti a maloplošné chránené územia)*. 1. vyd. Martin: Osveta, 1984. [272] s. KAPUSTA, M. – STOCKMANN, V. (eds.). *Štiavnické vrchy: chránená krajinná oblasť*. Bratislava: Obzor, 1986. 34 s.

Dále také na pracích, které pojednávají o těchto lokalitách a oblastech: Domica a okolí, Zobor, Karpaty, Tatranský národní park, CHKO Latorica, CHKO Záhorie, CHKO Velká Fatra.

⁷ STOCKMANN, V. *Pamätné miesta odboja na Orave*. 1. vyd. Dolný Kubín: Okresná pamiatková správa, 1975. 49 s.

⁸ STOCKMANN, V. *Historické lesnicke osobnosti*. 1. vyd. Banská Bystrica: Lesy SR, 2012. 298 s. Patina 10. ISBN 978-80-971070-4-8.

⁹ STOCKMANN, V. *90. rokov štátnej ochrany prírody na Slovensku*. Bratislava: Ministerstvo životného prostredia SR, 2011. ISBN 978-80-88833-55-0. STOCKMANN, V. – BURKOVSKÝ, J. – STOLLMAN, A. *50 rokov Táborov ochrancov prírody: od ich vzniku v Demänovskej doline (1965) až po polstoročie v Závažnej Porube (2015)*. Malinovo: Ing. Július Burkovský, 2016. Dále také: STOCKMANN, V. – BURKOVSKÝ, J. *20 rokov klubu seniorov ochrany prírody Slovenska*. Liptovský Mikuláš: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2015. ISBN 978-80-88924-82-1. A zejména: STOCKMANN, V. *Dejiny ochrany prírody na Slovensku: chronológia udalostí v oblasti ochrany lesa, ochrany prírodných pamiatok, ochrany prírody územnej i druhovej, rovnako chronológii vývoja odborných organizácií štátnej ochrany prírody na Slovensku*. Banská Bystrica: Štátna ochrana prírody, 2013. ISBN 978-80-89310-70-8.

¹⁰ STOCKMANN, V. *800 rokov Ybrehart-Eberhard-Malinoovo*. Malinovo: Imrich Fülle, 2009. STOCKMANN, V. *Obrázky zo starého Eberhardu*. Malinovo: Imrich Fülle, 2011. ISBN 978-80-970766-3-4. STOCKMANN, Viliam. *Kto je kto v ochrane prírody Slovenska*. Liptovský Mikuláš: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2009. STOCKMANN, V. *Kto je kto v ochrane prírody Slovenska II*. Liptovský Mikuláš: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2010. KOZOVÁ, M. – STOCKMANN, V. *Historické, kultúrne a prírodné pozoruhodnosti obce Dunajská Lužná: textový sprievodca po náučnom chodníku*. Dunajská Lužná: Obecný úrad Dunajská Lužná, 2011. ISBN 978-80-970809-2-1. STOCKMANN, V. *Rimavská Sobota a pripojené stanice*. Malinovo: Viliam Stockmann, 2012. ISBN 978-80-970865-8-9.

¹¹ STOCKMANN, V. *História školy svätého Štefana na námestí 1. mája v Bratislave*. Bratislava: Robert Mardiak, 2007.

¹² STOCKMANN, V. *Dejiny lesnickeho školstva v Banskej Štiavnici*. Banská Bystrica: Lesy SR, 2017. ISBN 978-80-972204-5-7. STOCKMANN, V. *História lesnickej školy v Banskej Štiavnici: (a jednej triedy v nej)*. Malinovo: Róbert Mardiak a Viliam Stockmann, 2010.

na Slovensku. Předkládaná publikace je prvním podobným zpracováním dějin lesnictví na Slovensku od roku 1942, kdy je zpracoval Ing. Andrej Kavuljak (1885–1952).

V úvodu práce je obsaženo slovo generálního ředitele Lesů Slovenskej republiky, RNDr. Petera Moronga,¹³ a Ing. Ctibora Határa (*1950), generálního ředitele sekce lesního hospodářství Ministerstva zemědělství SR, a dále autorem koncipovaná metodika zpracování. Vlastní výklad je členěn do 10 kapitol, uspořádaných chronologicky. Nesporným pozitivem celé práce je uspořádání výkladu do kapitol odpovídajících zhruba traktování československých právních dějin. Publikace se neomezuje ryze na území Slovenska, ale obsahuje i přesahy dotýkající se organizace lesnictví na úrovni Uher, případně na území dnešní České republiky.¹⁴

Struktura kapitol je pojata jako přehled významných událostí v oboru lesnictví na Slovensku v daném historickém období. Autor tak stál před nesnadným úkolem, jak rozsáhlou materií uspořádat do tisícistránkové publikace. Pokusil se naplnit myšlenku, že dějiny tvoří lidé. Dokladem tohoto autorova úsilí je zařazení mnoha medailonů jednotlivých osobností slovenského lesnictví a mnoha jmenných přehledů z dějin řady lesnických institucí, orgánů státní správy, ale i četných spolků. Z hlediska právně-historického je zajímavé sledovat zastoupení právníckého stavu v seznamech zaměstnanců a úředníků. Autor ve své práci zohlednil množství oborových periodik (Erdeszeti Lapok – Lesnické listy, Polana, Les) a zpracoval jejich obsah. Lze říci, že nejvíce materiálů čerpal v zemědělsko-lesnických odděleních státních oblastních archivů.

Autor poukazuje na jednu z možných periodizací dějin lesnictví na území Slovenska: (1) doba pralesů (do konce 10. století), (2) období historické kolonizace, ničení pralesů (11.–15. století), (3) období stabilizace lesního hospodářství (16. stol. – pol. 18. stol.), (4) období řízeného lesního hospodářství (od pol. 18. stol.). Vynechává však rozsáhlejší výklad o době pralesů a pouze konstatuje, že jde o dobu, kdy lesy byly volně dostupným zdrojem dřeva a lovištěm panovníka. Pokud se zabýváme časovým vymezením jednotlivých kapitol, můžeme říci, že výše nastíněné periodizace se autor v zásadě držel.

Kapitola I se zabývá obdobím Uherského království a časově pokrývá výklad do roku 1526. Autor začíná výkladem o vzniku uherského státu a plynule přechází ke správě lesů obstarávané správci žup (župany). Lesům v této době nebyla věnována žádná zvláštní péče, neboť se soudilo, že rostou „samy od sebe“. Jednotlivým županům byli podřízeni hajní. Funkce hajných („hajníků“) byla zpravidla dědičná. Hajní zabezpečovali pro krále ochranu lesů, honitbu a rybolov v lesních potocích. Lze říci, že lesy stále více přecházely do vlastnictví šlechty a zmenšovala se královská lesní dominia. V této době lze také sledovat prvopočátky ochrany lesa, a to zejména prostřednictvím norem trestního a majetkového práva, postihovány byly krádeže v lesích, lesní pych, rybolov a pytláctví. Některé právní normy vztahující se k ochraně vlastnického práva k lesům nalezneme například v Tripartitu. Lesy byly považovány za brzdu obživy obyvatelstva. Pro svou výnosnost byla zdůrazňována volná těžba dřeva, která však zapříčinila devastaci lesů, které bylo nutno více chránit. Veliká spotřeba dřeva ze slovenských lesů byla spojena s rozsáhlou důlní a hutnickou činností.

¹³ RNDr. Peter Morong (*1970) je absolventem Střední lesnické školy v Liptovském Hrádku a Fakulty přírodních věd Univerzity Mateja Bela v Banské Bystrici. Viz <http://www.silvarium.cz/lesnictvi/slovenske-statni-lesy-zmenily-reditele>. [online]. [cit. 1. 3. 2019].

¹⁴ Například zmiňuje první česky psanou lesnickou práci z roku 1681, jejímž autorem je Jiří Vála. Jedná se o „Poučení o lese, povinnostech polesného i jeho pomocníků“.

Podrobnější výklad v kapitole I začíná legendou o svatém Hubertovi. Z hlediska právních památek uvádí autor jako nejstarší tzv. Zákon sudnyj ljudem, který se v čl. 14 zabýval lesním žhářstvím. V roce 1075 je zmiňována lokalita Hronský Beňadik jako místo, kde bylo při dopravě dřeva po Hronu vybíráno mýto z jednotlivých vorů (plťí). V témže roce se také objevuje pojem tzv. hájeného lesa, který byl domovem pro zvěř. Roku 1092 byl zaveden nedělní zákaz lovu v lesích, který byl později rozšířen i na svátky. Velmi zajímavá je pasáž o významu lesa a stromů v toponomastice (např. Tisovec, Jedlovec, Smrčany). Zde se nabízí srovnání s jedním z podobných děl Augusta Sedláčka.¹⁵ Důležitým právněhistorickým pramenem týkajícím se lesů jsou v tomto období zejména donační listiny a městská privilegia (např. pro Zvolen). V 15. století začaly na slovenském území vznikat první těžební řády a objevuje se také zákaz přeměny lesní půdy na ornou. Negativně se projevila činnost Valachů, kteří mimořádně poškozovali lesy. V roce 1504 byl vydán zákonný článek XVIII/1504, který zakazoval poddaným lovit v lesích. Při výkladu o Tripartitu autor uvádí zkrácené znění a obsah paragrafů, které se dotýkaly lesnictví. Nerozvádí však blíže otázku jejich zařazení v celku Tripartita.

Kapitola II pojednává o vývoji lesnictví v Uhrách v kontextu „Rakouské monarchie“ v letech 1526–1867. Toto období autor charakterizuje jako dobu zvýšeného útlaku Uher ze strany Rakouska. Počátek 40. let 16. století lze, dle názoru autora, považovat za okamžik, kdy začíná soustavná péče státu o lesy. Zejména byl v této době kladen důraz na ochranu lesů před pastvou a na zabezpečení dostatku dřeva pro výrobu dřeva. Vznikala také některá vodní díla pro účely dopravy dřeva (tzv. plavební hrable).¹⁶ Podobná vodní díla jsou zajímavá i z pohledu vodoprávního, a to nejen teoreticky, nýbrž i prakticky. Autor zde uvádí, že tato díla způsobovala vzednutí hladiny, která nebezpečně ohrožovala přilehlé pozemky. Velmi zajímavé je jedno z ustanovení zákonného článku XLIX/1548, které ukládalo vymýtit kolem cest ochranné pásy, a to z důvodu výskytu loupežníků. Roku 1564 byl vydán služební lesní řád pro banskobystrické lesní úředníky, který mj. zakotvoval dohled lesmistrů na různé vodní nádrže, hrable, hatě a jiná technická zařízení. Roku 1565 vydal Maxmilián II. nový lesní řád, tzv. Constitutio Maxmiliana. Tento právní předpis měl původně pouze lokální platnost, která se později rozšířila na celé území Uher. Byla v něm upravena těžba dřeva, zpracování dřevní hmoty, odvoz dřeva, ochrana mladin, zákaz pasivy v lesích, ale i lesní účetnictví. Z hlediska vodního práva jsou důležitá jeho ustanovení týkající se údržby smyků a stavby vodních přehrad. Autor zařadil do své knihy také obsah jednotlivých ustanovení.

Roku 1573 byl vydán tzv. Maxmiliánský horní řád,¹⁷ o deset let později pak tzv. Podunajský rybářský řád. Zajímavé jsou také některé další zákonné články, jako například článek XIV/1604, který zakazoval násilné zabírání lesů v pohraničních oblastech strážními oddíly. Z hlediska vodního práva na počátku 17. století je nutné poukázat na opatření související s voroplavbou. Instrukce pro úřad lesního šafáře v Breznu z roku 1607 mj. ukládala

¹⁵ SEDLÁČEK, A. *Snůška starých jmen, jak se nazývaly v Čechách řeky, potoky, hory a lesy*. V Praze: Nákladem České akademie věd a umění, 1920. 253 s. Rozpravy České akademie věd a umění; třída I, číslo 60.

¹⁶ Obdoba našich rechlí. Viz <https://budejovice.rozhlas.cz/unikatni-zelezne-rechle-u-plavu-vznikly-kvuli-plaveni-dreva-po-malsi-7042801>. [online]. [cit. 1. 3. 2019].

¹⁷ KOŘÁN, J. – VANĚČEK, V. Czech Mining and Mining Laws. *Journal of World History*, 1962, VII, s. 27–45.

zabezpečit, aby plavené dřevo nebylo vytahováno z vody. Roku 1622 se objevil zákaz plavení plátů sestavených z pašovaného dřeva po Hronu. Rok 1626 je mimořádně významný pro dějiny slovenského lesnictví, neboť v tomto roce došlo ke vzniku tzv. Oravského komposesorátu. Komposesorát autor definuje jako trvalé dědičné spoluvlastnictví po meči i po přeslici. Dějiny Oravského komposesorátu začínající v této kapitole jsou pak obsaženy i v kapitolách následujících a autor jim věnuje značnou pozornost.

V této době řadíme mezi prameny lesního práva také městské statuty. Roku 1629 byl vydán statut města Košice, který předepisoval minimální množství těžženého dřeva, a to z důvodu vysoké nákladnosti plavení dřeva. Pokud se zabýváme stavem slovenských lesů v 1. polovině 17. století, pak autor konstatuje, že byly namnoze devastovány těžbou dřeva pro doly. V roce 1638 byl vydán zákonný článek LXV/1638, který se zabýval voroplavbou (plněním) na Váhu. Na něj navazoval článek XLII/1625 ukládající úřednictvu, aby nebránilo volné plavbě dřeva po Hronu a Váhu. Tento předpis je třeba z hlediska dějin vodního práva na Slovensku považovat za mimořádně významný, neboť obsahuje podobné normy, jaké byly na našem území obsaženy hlavně v zemských zřízeních. Podobné nařízení vydal také Karel IV. Rok 1638 je důležitý také z hlediska jazykové formy předpisů, neboť v tomto roce byl vydán první slovensky psaný lesní řád. Roku 1665 bylo uloženo provizorovi na hradě Strečno dohlížet na ochranu vodních toků, aby do nich nezasahovaly cizí osoby. V této době byla velmi kritizována praxe prodeje dřeva do Uher na území obsazená Turky.

Doprava dřeva si na některých místech vyžadovala výstavbu nákladních vodních děl, jakým byl například plavební kanál vedoucí do Solivaru (1691). V 18. století jsme při plavbě plátů svědky nedodržování principu svobodné plavby po Hronu. Na Horných Hrablích byla tehdy sice vybudována propust, ale bylo odpíráno propouštění plátů plujících z Muránského panství. Proto bylo využito přirozeného koryta Hronu k vybudování kanálu Kohárky.

V roce 1729 byl vydán zákonný článek XXII/1729 o myslivosti a ptáctví. Obsahoval například ustanovení o redukcí počtu a ustanovení o pronásledování ulovené zvěře do hájeného lesa. Vymezoval také období hájení zvěře, cílem čehož bylo zvýšit stavy zvěře. V roce 1747 vydala Marie Terezie lesní řády pro báňská města. Roku 1749 vznikla instrukce určená pro Likavské panství, jejíž článek 20 hovořil o tom, že rybolov ve vodách se vyhrazuje pouze panstvu a je poddaným a cizím osobám zakázán.

V roce 1754 byl vydán Lesní patent pro Čechy a Moravu, pro Uhry (a území dnešního Slovenska) až v roce 1769.¹⁸ Druhou polovinu 18. století autor označuje jako období velmi příznivě nakloněné výsadbě rychle rostoucích dřevin, a to zejména vrb a topolů. Roku 1767 byla vydána instrukce barona Geussaua, kterou lze považovat za první odborné vědecké lesnické dílo. V této době se začaly projevovat snahy o vydání „celouherského“ lesního řádu. Návrh se setkal se značným odporem šlechtických vrstev, mj. proto, že údajně omezoval vlastnická práva šlechty. Hovořilo se o návrzích regionálních řádů platných pro jednotlivé oblasti, jež byly odůvodňovány odlišnými vegetačními poměry v jednotlivých částech Uher. Nakonec byl v prosinci 1769 vydán Lesní řád pro Uhersko.¹⁹ Tento právní předpis se stal základem konceptu trvale udržitelného rozvoje lesů. Kromě právních norem obsahoval i ryze technicistní a metodické postupy při pěstování

¹⁸ LUBOJACKÝ, J. Vývoj legislativy související s ochranou lesů před lýkožroutem smrkovým (Ips typographus L.) v českých zemích do současné podoby. *Zprávy lesnického výzkumu*, 2012, 57, 2, s. 189–193. Dostupné také na: <http://www.vulhm.cz/sites/File/ZLV/fulltext/170.pdf>.

¹⁹ Holz und Waldordnung für das Königreich Ungarn.

lesa.²⁰ Zajímavé je například ustanovení č. 32 obsahující doporučení nestavět maštale a stodoly ze dřeva, ale z kamene, dále ustanovení č. 33 o zákazu užívání proutí k vázání snopů, ustanovení č. 35 o ochraně před lesními požáry způsobenými vypalováním suché trávy. Tradiční je ustanovení č. 46 dovolující chudým v lese sbírat suché větévky a klesti. Z hlediska vodoprávního mají nesporný význam ustanovení č. 48 o vysoušení močálovité půdy v lesích a ustanovení č. 49, podle kterého měly být na ostrovech Dunaje, Tisy, Drávy a Váhu vysazovány topoly, vrby a břízy. V roce 1785 došlo k zrušení nevolnictví v Uhrách.

Roku 1807 započala svou činnost první lesnická vysoká škola v Banské Štiavnici. Následujícího roku vznikl první učební plán této instituce. Jeho součástí bylo také lesnické zákonodárství zahrnující Přehled všeobecného a lesnického práva, Lesní dohlédací právo a Lesnické právo. Roku 1809 bylo ustanoveno, aby výuka začínala již v 6 hodin ráno, proti čemuž se záhy objevily silné protesty. Roku 1811 vznikl druhý učební plán. V nižším (dvouletém) studiu byly do 4. semestru pojaty Právní nauky a národohospodářské aspekty lesnického provozu. Do vyššího (tříletého) studia byly pojaty: Právo a zákonodárství vztahující se k lesnictví všeobecně, Lesní právo (vlastnictví lesa, práva s ním spojená, úprava práv) a Lesní poriadkové právo (právo a výkon lesních služebností, právo lesních soudů a lesní přestupky).

Roku 1807 byl vydán zákonný článek XX/1807 o stabilizaci, rekultivaci a zalesnění území s pohyblivými písky. Na něj navazoval zákonný článek XXI/1807 o ochraně lesů. Z hlediska vydání právních předpisů má velký význam Chronologická systematická sbírka bánských zákonů Uherského království, jejímž autorem je František Anton Schmidt, vydaná v roce 1834. V polovině 19. století vznikají na Slovensku první lesnické spolky. V roce 1848 bylo v Uhrách zrušeno poddanství, a sice zákonným článkem IX/1848. Navažující článek X/1848 uložil vypracovat nový lesní zákon, avšak v důsledku revolučních událostí se nepodařilo nový předpis zrealizovat. Od 1. ledna 1858 platil v Uhrách rakouský lesní zákon z roku 1852, a to až do roku 1867, kdy se začal opět užívat zákonný článek XXI/1807. Rakouským lesním zákonem z roku 1852 se autor ve své knize podrobněji nezabývá, uvádí pouze jeho osnovu. V roce 1862 byl založen lesnický časopis Erdőszeti Lapok (Lesnické listy).

Kapitola III se zabývá vývojem lesnictví na Slovensku v období dualistického uspořádání Rakouska-Uherska, tedy obdobím let 1867–1918. V roce 1867 došlo k tzv. rakousko-uherskému vyrovnání, které bylo v mnohém uspišeno předchozí porážkou Rakouska Pruskem. V roce 1871 byly podniknuty další práce k vydání nového lesního zákona. Roku 1872 byl vydán zákonný článek VI/1872 o lovné zvěři a ochraně kamzíků. Konečně roku 1879 byl vydán nový lesní zákon, zákonný článek XXXI/1879. Lze říci, že se jednalo o rakouský lesní zákon upravený do uherských podmínek. Roku 1883 byl přijat zákonný článek XX/1883, který částečně omezil některá privilegia šlechty ve vztahu k honitbě. Roku 1886 byla založena Horárska škola v Liptovském Hrádku. V roce 1888 došlo k přijetí uherského zákona o rybářství, jednalo se o zákonný článek XIX/1888. Tento předpis stanovoval doby hájení a metody lovu a umožnil také vymáhat odstranění zdroje znečišťujícího vodu. Konec 19. století autor označuje za dobu, kdy se objevují první konkrétní projekty na vytvoření chráněných území. Roku 1894 byl vydán zákonný článek XII/1894

---

²⁰ V oblasti vodního práva lze na českém území poukázat na tyto technicistní pasáže například u některých poddanských řádů a instrukcí týkajících se rybnického hospodářství.

o zamezení pastvy dobytka v lesích. Na konci 19. století byla zavedena státní správa (lesní úřady) nad některými druhy lesů (zákonný článek XIX/1898). Období mezi lety 1900 a 1910 je etapou posledního rozmachu slovenského pltnictví (voroplavby), a to kvůli vysokým přepravním tarifům na železnici.²¹

Autor konstatuje, že většina lesnických děl na konci 19. století vycházela v maďarštině, a tak Slováci hojně využívali česká odborná díla.²² Pro období od počátku 20. století autor vyčleňuje pro jednotlivá léta zvláštní podkapitoly. Na začátku 20. století sledujeme iniciativy na záchranu zbytků pralesů.

V pozdějších obdobích pak i obsahy vybraných lesnických časopisů v jednotlivých letech. Roku 1913 došlo k vyhlášení přírodní rezervace Dobročský prales. Stav lesnického školství před první světovou válkou dokreslují statistiky studentů na Vysoké škole báňské a lesnické v Banské Štiavnici ve školním roce 1913/1914. První světová válka se negativně projevila na stavu slovenských lesů. Lesy utrpěly jednak vojenskými škodami, ale byly také devastovány obyvatelstvem, které v nich hojně kradlo dřevo.

Kapitola IV pojednává o období tzv. první Československé republiky (1918–1938). Autor zde popisuje nelehké období slovenského lesnictví, kdy si nová Československá republika musela nejprve vydobýt své pozice, zejména ve vztahu k Maďarsku. Bylo to období plné chaosu, kdy se sice na území Slovenska snažila prosadit vliv československá vláda, ale současně se musela potýkat s iniciativami maďarských orgánů. Autor například zmiňuje jako kuriozitu jmenovací dekret z prosince 1918, kterým maďarské orgány jmenovaly některé lesní úředníky na Slovensku. Toto období se také vyznačovalo nedostatkem slovenských lesnických odborníků. Na pozice uvolněné Maďary nastupovalo mnoho Čechů. Z právních předpisů autor zmiňuje například recepční normu a zákon č. 125/1927 Sb. z. a n., o organizaci politické správy. Počátek nového státu je na Slovensku ve znamení změn v lesnickém školství. V roce 1919 skončila svou činnost v Banské Štiavnici VŠBL a byla přestěhována do Šoproně. Později však došlo k renesanci lesnického školství. V této kapitole také autor pojednává o pozemkové reformě. Do textu knihy zařazuje zprávy různých orgánů lesní správy a lesnických institucí ministrům a korespondenci ministrů týkající se lesnictví. O nelehkých podmínkách ve slovenském lesnictví v této době svědčí případy rozkrádání státního majetku některými zaměstnanci. Jsme zde také svědky sebevraždy jednoho z ředitelů státních lesů. Roku 1921 se objevuje návrh na ochranu území Vysokých Tater. Roku 1922 byl založen podnik Československé státní lesy a statky. Autor také představuje organizační schémata státních lesních úřadů a popis jejich agendy. Z období první republiky také pochází podrobná zpráva o plnění a technologii výroby plí na Váhu. Poměrně časté byly ve dvacátých letech spory o užívání maďarštiny některými lesními zaměstnanci. Zajímavé jsou zmínky o působení právníků v státních lesnických orgánech a státních podnicích. Tato otázka by si zasloužila samostatné pojednání. Do výkladu o období první republiky také autor zařadil problematiku výstavby lesních cest, hájoven, seznamy pracovníků, údaje o technickém zabezpečení lesnictví (nové automobily), významné investiční akce, rozpočty a záležitosti spisové rozluky. Poměry před vznikem Slovenského státu například dokládá seznam nežádoucích zaměstnanců české národnosti.

²¹ Voroplavba definitivně skončila na Slovensku v roce 1942.

²² Např. KNAPP, K. *Rolník jako lesní hospodář*. Písek: J. Burian, 1902.

Samostatná kapitola V pojednává o krátkém období tzv. druhé Československé republiky (1938/1939) a Slovenské krajiny. Kapitola VI se zabývá obdobím Slovenského štátu (1939–1945). Autor zde popisuje změny v organizaci slovenského lesnictví, zařazuje sem zápisy ze schůzí lesnických správních orgánů a institucí. Zaměřil se také na otázku pozemkové reformy ve Slovenském štátu. Věnuje se též přípravě nového lesního zákona, ale roku 1942 nakonec došlo k zamítnutí návrhu.

Kapitola VII pojednává o vývoji lesnictví v poválečném Československu v letech 1945–1947. V této kapitole se autor věnuje otázce nové organizace lesnictví na Slovensku a vzniku soustavy Národních výborů. Velmi zajímavá je opět personální otázka, neboť dochází k obměně některých úředníků působících v lesnictví v období Slovenského štátu. Velkou pozornost věnuje autor vývoji lesnických časopisů po roce 1945. Pojednává také o konfiskaci zemědělského a lesního majetku nepřátel a zrádců. Roku 1946 vznikla v Košicích Vysoká škola zemědělství a lesního inženýrství. Autor neopomněl zmínit zásahy proti skupině Banderovců.

Kapitola VIII je nazvána „Československá republika pod vládou KSČ 1948–1989“.²³ Autor pojednává o období let 1948–1989 v jedné kapitole, bylo by však vhodnější rozdělit výklad do několika samostatných kapitol.²³ V roce 1948 došlo k vyhlášení Tatranského národního parku. Roku 1949 vznikl národní podnik Československé státní lesy. V roce 1957 proběhly oslavy 150. výročí založení lesnického vysokého školství v Banské Štiavnici. V roce 1958 byl přijat zákon o postátnění společenstevních lesů. V roce 1960 byl přijat nový lesní zákon, který nahradil uherský zákonný článek z roku 1879. Roku 1964 byla vyhlášena CHKO Slovenský ráj. Roku 1967 vzniklo Ministerstvo lesního a vodního hospodářství ČSSR. V roce 1968 došlo k přijetí zákona o československé federaci, v důsledku čehož vzniklo samostatné, historicky první slovenské Ministerstvo lesního a vodního hospodářství. Jako zajímavost uvedme, že v letech 1970–1985 pracoval v podniku Západoslovenské státní lesy také Alexandr Dubček. Roku 1977 byl přijat federální lesní zákon č. 61/1977 Sb. Velmi zajímavý údaj uvádí autor v roce 1978 o struktuře vlastníků lesů na Slovensku – pouze 0,03 % lesů na Slovensku patřilo soukromým vlastníkům. Z hlediska vodního práva má svůj význam zpráva o využití rybníčních ploch v lesním hospodářství. Roku 1983 byl založen Ústav ekologie lesa SAV. Závěr kapitoly pojednává také o některých organizačních opatřeních v lesnictví v souvislosti s tzv. přestavbou hospodářského mechanismu.

Kapitola IX pojednává o období České a Slovenské federativní republiky v letech 1990–1992. V této kapitole je významný výklad o jednání o vodním díle Gabčíkovo a také o nápravě některých křivd způsobených lesníkem před rokem 1989. Kapitola dále pojednává o rozsáhlých změnách ve všech oblastech slovenského lesnictví způsobených změnou společenských poměrů po sametové revoluci a masivních úpravách vlastnických poměrů k lesům. Např. na základě zákona č. 306/1992 Sb. byly navraceny některé lesy do majetku obcí.

Poslední kapitolou o dějinách lesnictví na Slovensku je kapitola X, která se zabývá vývojem lesnictví po rozdělení Československa, a sice v letech 1993–2000. Tato kapitola pojednává například o úkolech Lesnické sekce při Ministerstvu zemědělství. V roce 1994 došlo k přijetí slovenského zákona o ochraně přírody a krajiny. Velký prostor také autor věnoval ministerské korespondenci. Roku 2000 byl založen časopis Lesník.

²³ Např. 1948–1960, 1960–1968, 1968–1989.

Závěr publikace je doplněn o seznam použitých archivních fondů a literatury. Vzhledem k tomu, že výklad obsažený v publikaci pokrývá také příslušný segment dějin správy, je obsažen také rozsáhlý jmenný rejstřík. Může být však nevýhodou, že autor rovněž nezařadil místní a věcný rejstřík. Z hlediska využití Stockmannova díla právníkou veřejností by bylo také vhodné zařadit rejstřík nebo seznam citovaných právních předpisů.

Recenzovaná publikace je dokladem zájmu odborné i laické veřejnosti o problematiku lesnictví a myslivosti. Představuje vítané kompendium pro studium vývoje lesnictví na území dnešního Slovenska. Způsobem zpracování jistě bude vyhovovat jak čtenářům z řad odborné veřejnosti, tak i laické veřejnosti, neboť obsahuje množství fotografií, zachycujících vybrané osobnosti, lokality, publikace, časopisy a archiválie dokumentující vývoj lesnictví na Slovensku. Je výsledkem autorovy mnohaleté badatelské a výzkumné činnosti. Nejedna čtenář jistě ocení, že se autor nezabýval pouze obdobím 19. a 20. století, ale že svůj zájem obrátil také k období předcházejícímu, a zdůraznil tak svébytnost oboru lesnictví a lesního práva. Výrazným pozitivem je skutečnost, že autor publikuje množství dosud nezpracovaného a veřejnosti ne příliš známého archivního materiálu. Výklad je zpracován popisnou metodou, více či méně absentují autorovy subjektivní názory na vykládané otázky.

Publikace dává čtenáři mimořádnou příležitost utvořit si obrázek na vývoj lesnictví a právní úpravy lesů na území Slovenska a porovnat jej s dosavadními poznatky o vývoji správy v oblasti lesnictví a právní úpravy lesů na území dnešní České republiky.

Viliam Stockmann ve své práci navazuje na Kavuljakovo dílo.²⁴ Až do vydání Stockmannovy práce tak nebylo na Slovensku dostupné obdobně pojaté zpracování dějin lesnictví. Význam Stockmannova díla spočívá také v tom, že při jeho zpracování využil hojnou maďarsky psanou literaturu a prameny, například Tagányiho Uherský lesnický diplomatář.²⁵

Značnou pozornost věnoval autor odbornému lesnickému školství. Z metodologického hlediska musel autor řešit jazykové obtíže při sjednocování některých maďarských názvů a výrazů (např. užívání názvů dnešní Bratislavy – Prešporok, Pressburg, Poszony). V případě výkladu o období tzv. druhé československé republiky hovoří o období autonomie tzv. Slovenské krajiny. Z hlediska časového věnoval autor podstatně menší pozornost událostem spadajícím do poslední čtvrtiny 20. století, a to zejména z toho důvodu, že tuto dobu hodnotí z pohledu historie jako dosud názorově neustálenou. Autorovo dílo také zachycuje proměny a vývoj názvů institucí spojených s lesnictvím.

Práce Viliama Stockmanna splňuje naučné hledisko, ale plní i popularizační funkci. Lze ji jednoznačně využít i při práci právně-historické. Pojednává o specifikách správy lesů v jednotlivých regionech Slovenska a popisuje mnohdy komplikovanou strukturu lesních úředníků a lesního personálu, a to jak na úrovni státní, tak i lokální. Zmiňuje také časté spory mezi městy a vrchnostmi a mezi vrchnostmi a poddanými. Určitým nedostatkem autorovy práce je fakt, že nezvolil jednotné číslování uherských zákonných článků a střídatě používá na některých místech číslování pomocí arabských a římských číslic.²⁶

²⁴ KAVULJAK, A. *Dejiny lesníctva a drevárstva na Slovensku*. V Bratislave: Lesnícka a drevárska ústredňa, 1942. 244-[1] s. Knižnica Lesníckej a drevárskej ústredne.

²⁵ TAGÁNYI, K. *Magyar erdészeti okleveltár*. Budapest: Országos Erdészeti Egyesület, 1896.

²⁶ Např. s. 60, 61.

Autorovu knihu je možné částečně charakterizovat také jako edici nebo soubor pramenů, a to vzhledem k přehledům obsahu nebo vybraným ustanovením některých právních předpisů, z nichž některé byly v této podobě nabídnuty veřejnosti vůbec poprvé. Není to ale soubor pouze pramenů právních, nýbrž i soubor pramenů obecně diplomatické povahy, a to zejména s ohledem na kapitoly IV–X.

Publikace Viliama Stockmanna představuje významný zdroj poznání vývoje lesního práva na Slovensku a částečně v Uhrách od počátků uherského státu do současnosti. Lze ji doporučit každému zájemci o problematiku lesnictví a lesního práva především. Lze rozhodně doporučit, aby se autor dále zabýval touto problematikou a pokusil se detailněji pojednat a zprostředkovat veřejnosti fakta o vývoji uherského lesního práva, zejména v souvislosti s vývojem uherského vodního práva. Také by bylo zajímavé zpracovat edici zpřístupňující významné právní památky z oblasti příslušných částí uherského správního práva. Recenzovaná publikace je vynikajícím příkladem komplexního zpracování dějin příslušného odvětví správního práva v kombinaci s praktickými poznatky daného oboru.

Michael Urban

doi: 10.14712/2464689X.2019.20